

שדרשו (בעירובין כב:) 'שחורות כעורב' – על תלמיד חכם, שמשחיר פניו על דברי תורה כעורב. והכוונה (כמו שפרש המהרש"א) כלפי מיעוט אכילה ושתייה, וכמו שאמרו (בחיגה כב: וכ"ב במו"ק כז.) 'הושחרו פניו' מפני התענית. וכן בכמה מקומות מצינו שתלמידי חכמים נדרשים למעט במאכל ובמשקה. מן הצד השני אסור להפריז בכך, ומצינו שחכמים נזופים קשות במתענים ללא צורך. יש זמנים בהם חייב האדם להרחיק מעל עצמו את משל העורב. וכך גם נהג רבה בר רב הונא כשחזר מן הדרשה כשהוא עיף ורעב ונצטרך לסעוד. לכן אמר למטריח עליו 'עורבא פרח' – העורב פרח כעת, היה זה רמז דק לאמר: הגיע הזמן שאטעם דבר מאכל. (מתוך עיונים בדברי חז"ל ובלשונם, לגר"ח ארנטרוי ז"ל, עמ' ע. הגאונים פשו 'אני היום סמכוני באשישות' (דלא כרש"י), סמכוהו באתו היום לראשות הישיבה – ע' תשובת הגאונים, ירושלים תרפ"ט ס' קמט, עמ' 173; וכ"פ הערוך. וע"ע 'ראשות הגולה בבבל בימי המשנה והתלמוד', עמ' 108.)

דף קכה

הערות וציונים

'נוגע אין מאהיל לא...' – עיקר הדיוק הוא מכך שנקט התנא 'קולית', והלא עצם כשעורה מטמאת, ומה חידוש יש בקולית – אלא בא להשמיענו שאין הקולית מטמאת באהל. או להפך, ש'נוגע' היינו מאהיל, כדלקמן, ונקט לשון נגיעה משום מוקדשין ונבילה ושרץ, שאין בהם טומאת אהל. (עפ"י מרומי שדה. וע' גם תד"ה ומאי ותורא"ש.)

(ע"ב) 'אמר ר' זירא: בטומאה רצוצה בין ב' מגדלים' – מפרוש רש"י משמע שמדובר בשני מגדלים (ארונות, כלים גדולים הבאים במדה – שאינם נטמאים) העומדים על הקרקע ובניהם מרווח צר שאין בו רוחב טפה, והטומאה שם. ונראה שלא נחשב כנוגע בטומאה אלא דוקא אם מאהיל בין המגדלים, ששום אוהל אינו יכול להפסיקה שם, אבל האהיל מלמעלה, כיון ששם מועיל אהל למנוע מלבקע – אינו נחשב 'נוגע'. וצריך עיון. ואולם הרמב"ם בפירוש המשנה (וכן התו"ט רפ"ג דאהלות) מפרשה בשני מגדלים זה על גב זה. (עפ"י חזון איש – ריד, ע"ש.)

'מלא תרווד רקב מטמא במגע במשא ובאהל... אלא לאו ש"מ מאי נוגע – מאהיל...' – זה שרקב מטמא במשא ובאהל ולא במגע, סברה היא, לפי שאינו נוגע בכלול, שהרי הרקב מפורד ואינו מחובר. ולפי זה, לדעת הסובר (ר' דוסא בן הרכינס – לעיל קכד) שאין מאהיל וחוזר ומאהיל, הוא הדין באוהל, אין הרקב מטמא, שהרי אין כאן האהלה על שיעור שלם אלא על הרבה פירורים נפרדים, ומה שמאהיל על חלק זה אינו מאהיל על חלק אחר. (עפ"י תורת חיים. וכן נראה לפרש בשו"ת הרשב"א (מיוחסות) קפב.) ואולם בתוס' הרא"ש (נדה כז.) הקשה מאי שנא מגע מאוהל, הלא כשם שבאהל סובר תנא זה שמאהיל חוזר ומאהיל, כך צריך להיות הדין במגע. וכתב (דלא כרש"י) שהלכה למשה מסיני היא, שנטמא באהל ובמשא ולא במגע. וצ"ע בקושיתו, הלא שונה מגע שא"ל לו ליגע בכל הרקב כולו, משא"כ האהל מאהיל על הכל. ועוד קשה, שהרא"ש עצמו (לעיל פ"ז לז) פרש כרש"י.

לקט הלכות בדיני רקב – ע' במובא בנייר נ-נב (חוברת ב).

'חבילי מטה וסריגי חלונות חוצצין בין הבית לעלייה...' – ע' בשו"ת משיב דבר ח"ה ק; 'חדושי הגר"ח על הש"ס' בענין 'אוהל וחציצה וסככות ופרעות' ובענין 'חציצה בפני הטומאה'.

'ורבי יוסי מטהר מפני שיכול הוא להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה' – משמע לכאורה (כדברי המשנה-למלך בסוף הלכות אבל, דלא כהתוי"ט), שאין חיוב קבורה לכזית מן המת או לאבר אחד, על כל פנים כשאינו מושלח בחוץ בגילוי, באופן של בזיון. (וזהו שכתבו התוס', שמודה ר' יוסי במת שלם, שאין דרך לשורפו ולנתחו פחות מכזית, כלומר שאסור הדבר. ומצינו לשון 'אין דרך' במקום איסור). (עפ"י שו"ת דוב מיישרים ח"א כד. ויש שכתבו לדחות בדוחק שמדובר במת נכרי, וכדעת חכמים שמתמא באוהל. וע' בענין זה ובאיסור שריפת מתים: מגן אברהם שיא סק"ג וב'מנחת פתים'; שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב קנה; שו"ת תפארת ציון או"ח כו; שו"ת אחיעזר ח"ג עב,ד; שבט הלוי ח"ח רנו).

בדין 'סוף טומאה לצאת', אם מטמא מדאורייתא, מהלכה למשה מסיני, או מדרבנן (כמוש"כ רש"י כאן). ואם הנזיר מגלח על טומאה זו, וכהן מוזהר עליה – ע' ברש"י ביצה לה. י. ד"ה כולם, ובהגהות ר"ב רנשבורג שם ושאר מפרשים; תרומת הדשן כד; שו"ת מהרי"ל קנ; שו"ת הרדב"ז ח,א תעו; תוס' יום טוב – אהלת ז,ג; ש"ך יו"ד שעב סק"ב; מג"א שמג סק"ב; שדי חמד – מערכת ט, מד; שיעורי הגר"ש רוזנבסקי – ב"ב כ. עמ' לו.

דף קבו

'רואין את חלל הטומאה קתני... אנן בתר חללה אזלינן' – נראה שמודה ר' יוסי שאין צריך חלל טפה ברום טפה, אלא כל שיש חלל טפה, אעפ"י שהצד העליון מוטל על התחתון ואין ביניהם ריוח פנוי, רואים את התחתון כאילו אינו והעליון מביא את הטומאה. אלא שבגוש אחד סתום אין לראות את התחתון כמי שאינו, אבל כשיש חלל במשך טפה בין העליון לתחתון, הרי העליון מהוה 'אהל' להמשיך הטומאה לבית, והתחתון רואים אותו כמסולק.

ור' מאיר סבר שגם אם אין במשך החלל טפה, כיון שמ"מ יש כאן קפולין (- שתי שכבות שחלל מפסיק ביניהם) כל שהו – אין בשר הנבילה ממעט וסותם, והעליון מביא את הטומאה.

ור' אלעזר סבר טומאה יוצאה דרך שוליו – נראה שמדובר כשמעט משוליו לפנים, במקום שאין קפולין טפה, ואעפ"כ כיון שהנקב הזה עשוי להוציא, הרי זה נקב חשוב ואינו כגוף אחד סתום. משא"כ נקב הפה – סובר ר"א – אינו חשוב כנקב שוליו, הלכך צריך בצואר קפולין טפה (כר' יוסי).

ור' יהודה בן בתירא מחשיב את שני הנקבים כקפולין, ובשניהם אין צריך חלל טפה.

אך נראה שמכל מקום צריך שיהא במשך צוארו ובשוליו טפה, שאם לא כן, אין כאן אהל המביא טומאה לבית. אבל רש"י ז"ל פרש שאפילו אין בצוארו פותח טפה הבית טמא. וזה תימא. (ואין שייך כאן דין 'סוף טומאה לצאת', שזה אינו אלא כשעתידי לצאת ולא במה שהיה שייך לצאת קודם שבא הכלב לבית. ועוד, הלא היה יוצא מעוכל. ועוד, לא שייך 'סוף טומאה לצאת' בלא אוהל, שזה נחשב 'סוף טומאה לבוא').

ונראה, שאפילו אין בצוארו טפה, אם הכלב נתון בפנים עד החזה במקום שיש קפולין טפה – לכל הדעות הבית טמא, שכיון שיש כאן אהל, נמשכת הטומאה לבית, ואעפ"י שאין בצואר טפה, אין הצואר חוצץ בפני הטומאה (כדין נבלה בחלון, שאינה ממעטת וחוצצת). וכאן נחלקו באופן שרק מקצת הצואר או מקצת שוליו לפנים, שאין בתוך הבית מקום המקופל טפה. (עפ"י חזון איש)